

Nr 7.

Ankom till riksdagens kansli den 10 april 1919 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om framläggande av förslag till fullständig avrustning av Sveriges nuvarande nationella försvarssystem.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion (nr 87) har herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt förslag till en fullständig avrustning av vårt nuvarande nationella försvarssystem. *Motionen.*

I avseende på motiveringen till denna hemställan får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har funnit det lämpligt att vid behandlingen av detta ärende erinra om regeringens ställning till avvärningsfrågan, sådan den angivits av hans excellens statsministern vid regeringsskiftet den 19 oktober 1917: *Utskottet.*

»Vi giva vår varma tillslutning till de strävanden, som på skilda håll framträda med alltjämt växande styrka att efter detta världsförödande krig söka skapa en varaktig fred och en internationell rättsordning, vilken kan vara ägnad att trygga freden och möjliggöra rustningsbördornas avveckling. Uppenbarligen är det icke möjligt att medan kriget pågår upptaga spörsmål om begränsning och anpassning av vårt lands försvarsanstalter efter folkets bärkraft och den fredliga kulturens behov, men vi vilja icke underlåta att uttala vår övertygelse, att dessa spörsmål när kriget en gång slutar måste komma till ingående prövning med tagen hänsyn till då rådande förhållanden i världen.»

Vid tillsättande den 18 december 1918 av en kommission för att bereda frågor om begränsning av de militära utgifterna och därmed sammanhängande ärenden har statsministern erinrat om de här anförda orden samt vidare yttrat:

»I detta uttalande gavs sålunda uttryck åt den uppfattningen, att vårt lands försvarsanstalter enligt nu gällande organisation icke kunna anses lämpade efter *Bihang till riksdagens protokoll 1919. 12 saml. 2 avd. 5 b häft. (Nr 7.)* 1

folkets bärkraft och den fredliga kulturens behov, att en begränsning och anpassning av försvarsväsendet i enlighet därmed borde ske, att dessa spörsmål icke kunde upptagas, så länge det stora kriget pågick, men att de måste komma under prövning, när kriget en gång slutade. Såsom utgångspunkter för en sådan prövning angav jag, vid sidan av folkets bärkraft och fredliga kulturbehov, de förhållanden i världen, som komme att råda vid krigets slut, och särskilt de strävanden, som redan vid ifrågavarande tidpunkt framträtt med alltjämt växande styrka att efter det förödande världskriget skapa en varaktig fred och en internationell rättsordning, ägnad att trygga freden och möjliggöra rustningsbördornas avveckling. De erfarenheter, som under den senaste tiden vunnits, hava ytterligare bestyrkt nödvändigheten av en genomgripande revision av vårt försvarsväsende. De av nuvarande organisation och planläggning följande kostnaderna hava, dels emedan de ursprungliga beräkningarna i vissa punkter befunnits icke hålla streck, dels ock framför allt på grund av den ofantliga prisstegringen för all slags materiel, utrustning, förplägnad och dylikt, sprungit upp på ett sätt, som ovillkorligen påkallar en reduktion, så mycket hellre som andra trängande statsändamål trätt fram, vilka kräva utomordentligt stora anslagsbelopp, på samma gång en del av statens inkomstkällor genom krigstidens störande inverkan på vårt näringsliv för närvarande ej äro att påräkna och för den närmaste framtiden alltjämt måste befaras mer eller mindre slå fel. Själva organisationen av de värnpliktigas övningar har i tillämpningen givit anledning till allvarliga anmärkningar, dels på grund av rekrytövningarnas förläggning och dels i allmänhet på grund av den utsträckta övningstidens ogynnsamma inverkan på landets produktiva arbete, som nu mer än någonsin kräver tillgång till största möjliga arbetskraft. Slutligen har genom händelserna under världskriget och den stora förändring, som detsamma medfört i Sveriges politiska läge, själva den nuvarande planläggningen av våra försvarsanstalter i viktiga delar befunnits utgå från förutsättningar, som numera icke kunna anses giltiga; jag erinrar endast om de viktiga rön, som under kriget blivit gjorda i fråga om undervattensbåtarnas betydelse i förhållande till de pansrade artillerifartygen, och om oändamålsenligheten av den hittills följda planen för vårt befästningssystem efter den fullständiga omvälvningen av de politiska förhållandena i våra östra grannländer. Till allt detta kommer dessutom den rörelse för en avveckling i större eller mindre grad av de hittillsvarande militära rustningarna, vilken nu inför krigets väntade avslutning starkare än någonsin gör sig gällande över snart sagt hela världen, både bland de i kriget deltagande makterna och bland dem, som lyckats bevara sin neutralitet under den stora världsstriden. Emellertid saknas ännu de utgångspunkter för den sålunda avsedda svenska försvarsrevisionen, som jag i nyssnämnda anförande till statsrådsprotokollet angav genom hänvisningen till de vid krigets slut rådande förhållandena i världen och till den stora frågan om en ny och betryggande internationell rättsordning. De egentliga krigshändelserna synas i stort sett vara avslutade, men freden är icke ännu ingången, och huru den kommer att gestalta sig, kan i närvarande stund icke med någon säkerhet förutses. Det är icke möjligt att nu överskåda, på vilket sätt Europas statssystem kommer att ånyo uppbyggas efter de stora välvningar, som kriget medfört, icke minst bland länderna i norra

Europa. Och den nya rättsordning, som alla makter förklara sig eftersträva, har ännu icke ens förslagsvis antagit fasta konturer; frågan om nationernas förbund synes först nu komma under börjande behandling i samband med de förestående preliminära fredsförhandlingarna. Att Sveriges försvarsfråga på ett högeligen betydelsefullt sätt kommer att påverkas av vad som i båda dessa avseenden ingår i den kommande allmänna fredsuppgörelsen ligger i öppen dag, och det är uppenbarligen icke möjligt att, innan denna uppgörelse tagit någorlunda fasta former, giva de allmänna direktiv för en revision av vårt försvarsväsende, vilka äro erforderliga för ett snabbt och planmässigt arbete i detta syfte. Under sådana omständigheter måste det definitiva igångsättandet av vår svenska försvarsrevision ännu någon tid anstå, intill dess att dess allmänna förutsättningar i den nya europeiska statsordningen klarnat.»

Utskottet håller före att av dessa statsministerns anföranden tydligen framgår, att regeringen har sin uppmärksamhet fäst på frågan om en begränsning för vårt land av de militära utgifterna.

En given sak är, att Sveriges försvarsfråga måste ses och lösas mot bakgrunden av de resultat, som vinnas i den kommande fredsuppgörelsen. Omöjligt är, att nu, då freden ännu ej är ingången, bilda sig en ens tillnärmelsevis klar föreställning om, huru situationen kommer att gestalta sig i Europa efter de omvälvningar kriget medfört. Den av alla makter omfattade tanken på en ny internationell rättsordning har ännu icke antagit tillräckligt fasta former; frågan om ett nationernas förbund är ännu i väsentliga hänseenden svävande. Så oklart och osäkert som världsläget ännu alltjämt är, skulle det vara ansvarslöst av Sverige att, ensamt i Europa, nu besluta sig för en fullständig avrustning av sitt militära försvarsväsen, i all synnerhet som i de preliminära bestämmelserna rörande ett nationernas förbund ingalunda uteslutes tanken på nationella försvarsanstalter utan tvärtom talas om ett bibehållande av sådana, om ock reducerade efter vissa principer, om vilka enighet icke vunnits. Att på en tidpunkt, då de internationella politiska förhållandena äro i sådan grad otrygga, slå in på den väg motionären föreslagit, kan utskottet ingalunda tillråda.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 april 1919.

På utskottets vägnar:

OSKAR NYLANDER.

Närvarande: Herrar Nylander, Alkman, Welander, Ödlund, Öhngren, Johansson och Vindahl.